

грошей проявляється у тому, що вони виконують призначення загального еквівалента та міри вартості і можуть замінити собою будь-який інший об'єкт цивільних прав, котрий має оплатний характер. Процес розвитку грошей свідчить, що вони пройшли шлях від товару до універсального засобу обміну і стали продуктом світу речей, але видаються чимось більшим, ніж просто предметом матеріального світу.

Бібліографічні посилання

1. http://pidruchniki.com/1333122245899/pravo/groshi_valyutni_tsinnosti.
2. Дзера О.В. Цивільне право України : навч. посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова. – К. : Юрінко Інтер, 2010. – 436 с.
3. Іванів Н.І. Номіналістична теорія походження грошей: цивільно-правовий аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo02/part_1/30.pdf.
4. Даниленко О.В. Щодо поняття грошей у цивільному праві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/oleg/Downloads/FP_index.htm_2015_3_9.pdf.

Корецька А.О.,

студентка групи С-ЮЗ-617

ННІ післядипломної освіти та заочного

навчання цивільних осіб

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Науковий керівник:

Саксонов В.Б.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент

кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАПОВІТ У НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИНАХ

На думку фахівців, у спадковому законодавстві містяться певні прогалини, які перешкоджають якісному вирішенню спадкових спорів.

Вбачається необхідним законодавчо впровадити таку форму заповіту, як заповіт у надзвичайних обставинах, з огляду на загострення ситуацій в окремих місцевостях та регіонах держави, що пов'язано з проведенням бойових дій, збройних протистоянь.

Істотною відмінністю його від усіх інших заповітів є те, що він може бути складений у простій письмовій формі, тобто просто записаний без посвідчення будь-якою офіційною особою. Складання подібного заповіту є мо-

жливим тільки тоді, коли громадянин перебуває в положенні, що явно загрожує його життю, і в силу сформованих надзвичайних обставин позбавлений можливості зробити заповіт в іншій, передбаченій законом формі (нотаріальній або прирівняній до нотаріальної), але може розпорядитися своїм майном на випадок смерті, склавши заповіт у простій письмовій формі.

Таким становищем, що явно загрожує життю громадянина, можуть бути найрізноманітніші обставини, зокрема:

- знаходження на фронті в районі бойових дій;
- участь в антитерористичній операції;
- поранення (незалежно від того, чи знаходиться поранений громадянин в госпіталі чи ні);
- важка хвороба (при знаходженні як вдома, так і в лікувальному закладі);
- знаходження на території, охопленій стихійним природним лихом;
- знаходження на кораблі, що терпить лихо.

Громадянин, який перебуває в цих чи інших подібних складних обставинах, може викласти останню волю щодо свого майна в простій письмовій формі – тобто просто записавши її на папері [1].

Однак документ, складений громадянином у простій письмовій формі і містить виклад у ньому його останньої волі, визнається його заповітом тільки в тому випадку, якщо він відповідає таким умовам:

- 1) зі змісту документа випливає, що він являє собою заповіт;
- 2) документ власноруч написаний і підписаний громадянином;
- 3) документ складений і підписаний громадянином у присутності двох свідків.

Документ повинен бути складений заповідачем так, щоб у ньому була максимально чітко виражена його спадкова воля. Це означає, що в ньому обов'язково зазначені спадкоємець або спадкоємці, яким має перейти майно; докладний опис самого майна необов'язковий (особливо з урахуванням надзвичайного характеру ситуації, в якій такий заповіт складається) – важлива тільки вказівка заповідача про те, кому він хоче передати майно.

Вимога про власноручне написання і підписання такого заповіту незаперечна – використання будь-яких технічних засобів (навіть найпростіших, наприклад друкарської машинки) веде до відсутності у такого заповіту юридичної сили.

Свідками при підписанні заповіту можуть бути будь-які присутні люди. Однак при цьому, незважаючи на надзвичайність ситуації, зберігається вимога про те, що свідками не можуть бути особи, на користь яких складено заповіт (та їх близькі родичі), недієздатні або обмежено дієздатні особи, особи, які не вміють писати, і громадяни з психічними вадами, які явно не дозволяють їм повною мірою усвідомлювати ситуацію/подію, що відбувається, а також особи, які не володіють мовою, на якій складено заповіт. При тому, що в такій надзвичайній ситуації подібні вимоги до свідків виглядають надмірними, вони є обґрунтованими, оскільки спрямовані на виключення зловживань

з боку свідків.

Кількість свідків чітко встановлено законом – не менше двох; запрошення більшої кількості свідків законом не заборонено. Якщо заповіт підписано тільки одним свідком, він не має юридичної сили.

Таким чином, у надзвичайних обставинах громадянин, який бажає скласти заповіт (і має таку можливість), повинен запросити двох свідків і в їх присутності на аркуші паперу власноруч написати текст, в якому буде вказано, ким складено цей документ, хто присутній при його складанні і кому він заповідає своє майно. Свідки, при яких посвідчено заповіт, зачитують його вголос та ставлять свої підписи на ньому [2, с. 304].

Разом з тим бажано, щоб свідки, підписавши заповіт, вказали максимально повну інформацію про себе. З огляду на екстремальність ситуації, в якій складається такий заповіт, забезпечення його таємниці не є суттєвим. Після складання тексту заповіту ніяких спеціальних дій з ним робити не потрібно. Єдине – бажано максимально більшій кількості людей повідомити про цей документ: де він знаходиться і кому його передати.

Законодавець, допускаючи спрощений порядок складання заповіту, врахував обстановку, в якій укладаються такі заповіти, а також інші обставини, які можуть вплинути на формування і викладення волі заповідача, і встановив додаткові умови, за яких такий заповіт набуває юридичної сили і має бути виконаний після смерті заповідача.

Вважаємо, що доля заповіту, складеного в надзвичайних обставинах, повинна залежати від того, чи вижив у цих обставинах заповідач.

По-перше, якщо заповідач залишився живим, заповіт зберігає силу лише протягом одного місяця з моменту завершення надзвичайних обставин. Передбачається, що протягом цього строку при бажанні він може висловити свою волю щодо розпорядження майном у будь-якій іншій, передбаченій законом публічної формі. Встановлений місячний строк є остаточним, він не може бути відновлений судом ні за яких обставин. Після закінчення цього строку і в разі, якщо заповідач не уклав нового заповіту в нотаріальній формі, і у випадку, якщо він його уклав у належній формі, але не відтворив у ньому повністю зміст заповіту в надзвичайних обставинах, попередній заповіт втрачає юридичну силу.

По-друге, якщо заповідач загинув, то заповіт може стати підставою для оформлення спадкових прав спадкоємців, зазначених у ньому. Однак такий заповіт може послужити підставою для наслідування лише після того, як суд, куди повинні звернутися зацікавлені особи, підтвердить факт вчинення заповіту в надзвичайних обставинах – тобто підтвердить, що обставини дійсно загрожували життю заповідача. Тільки після підтвердження цього факту судом нотаріус має право відкрити спадкове провадження на підставі цього заповіту. Зацікавлені особи повинні звернутися до суду у межах загальних строків, встановлених для прийняття спадщини. У разі пропуску строку з поважних причин вони можуть клопотати про його відновлення.

Поняття надзвичайних обставин у цивільному законодавстві України не розкрито. Очевидно, в кожному конкретному випадку суд, з огляду на главу 85 Цивільного кодексу України – спадкування за заповітом, повинен буде встановити, чи мала місце екстремальна ситуація, що створювала безпосередню загрозу для життя заповідача і вела до неможливості зробити заповіт у будь-якій іншій формі [2, с. 305].

Інститут заповіту в надзвичайних обставинах досить широко відомий спадковому праву в інших країнах. Так, Цивільний кодекс Угорщини передбачає, що в особливих умовах при наявності надзвичайної ситуації будь-яка особа, яка володіє заповідальною дієздатністю, може висловити свою волю в усній формі. У німецькому цивільному Уложенні передбачено складення заповіту (у письмовій або усній формі) у присутності 3-х свідків. Цивільне законодавство Іспанії також передбачає усну форму заповіту, якщо це відбувалося у присутності декількох свідків під час бойових дій в умовах неминучої безпеки. У Цивільному кодексі Польщі передбачено можливість складання спеціальних заповітів, якщо існує імовірність швидкої смерті спадкодавця або якщо внаслідок особливих обставин дотримання звичайної форми заповіту є неможливим або це пов'язано з надзвичайними труднощами. У цьому випадку спадкодавець має право висловити свою останню волю усно у присутності не менше 3-х свідків. Відповідно до законодавства Швейцарії, при настанні надзвичайних обставин (загроза загибелі, відсутність зв'язку, епідемії, воєнні дії) спадкодавець має право вдатися до спрощеної форми свого волевиявлення, оголосити волю у присутності двох свідків і покласти на них обов'язок викласти (або доручити іншій особі викласти) зміст заповіту письмово на папері [3, с. 158–161].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що законодавство України потребує введення норми права, що встановлювала б такий вид заповіту, як заповіт у надзвичайних обставинах. Належним чином оформлений такий вид заповіту, чітко визначення кола осіб-спадкоємців та майна (як рухомого, так і нерухомого), яке буде предметом спадкування, у подальшому дозволить належним чином забезпечити права та інтереси спадкоємців.

Бібліографічні посилання

1. Лепіхіна О. Проблеми актуальної практики спадкування в зоні АТО / О. Лепіхіна // Юрист & закон. – № 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008217.

2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 2 лист. 2016 р. – К. : Паливода А.В., 2016. – 408 с. – (Кодекси України).

3. Валах В.В. Наследственные отношения в Украине, Российской Федерации, Франции, Германии и США (сравнительно-правовое исследование) : монография / В.В. Валах. – Х., 2012. – 320 с.